

JAARGANG 4 - Nr 1 - MAART 2024 - LENTE

DE ZILVER HISTOGRAAF SCHOONHOVEN

OVER DE DUIZEND MEESTERS, HUN WERK EN HUN STAD

Zilver Histograaf
Schoonhoven

Bij de Cover

*Paolo Uccello,
Sint Joris en de draak,
circa 1470.
Schilderij,
doek, olieverf,
55.6 x 74.2 cm.
National Gallery,
Londen,*

Foto RKa, 31 jan 2006

1	Inhoudsopgave	Jaargang 4, maart 2024, aflevering 1
2	Bestuur en redactie	Tien thema's voor onderzoek. Vondsten van alles
3	Ferry Mol	Het meesterteken van Dirk van Duuren (1765-1826). Nieuwe zilvermerken
6	Rene Kappers	Toch een wapenbord van zilverfabrikant Gerrit Greup, hofleverancier
7	Janjaap Luijt	Meesterteken van Cornelis Kuijpers Adz. tijdens de Bataafsche Republiek. Nieuwe zilvermerken
9	Peter van Oel	Zeldzaam werk van werkmeester Pieter de Hoog uit Schoonhoven. Evangelisch Gezangen Boek, Amsterdam 1834, met zilveren boeksloten
13	Rene Kappers	De hoofdschakel van de zilveren Jacobakraag, schutterskraag van Schoonhoven, vergelijkend onderzocht
26	Colofon	Colofon 2024 Zilver Histograaf Schoonhoven
27	Sponsors	Panorama van de Zilverstad

Vondsten van alles. Tien thema's voor onderzoek

Bestuur en redactie

Soms lijkt het of de artikelen in de Zilver Histograaf door toevallige ‘vondsten’ tot stand komen. Dick Mentink schreef als adviseur daarover bij aanvang van de Zilver Histograaf in het Jaarboek 2021, dat wij als redactie ambitieus voor ‘alles’ gaan over de Zilverstad. Met één kanttekening: ‘... het lijkt mij vooral van belang een goede balans te vinden tussen de verschillende ‘thema’s of invalshoeken van onderzoek en kennisvermeerdering’. Die thema’s voor onderzoek van ‘de Zilverstad’ waren in ander verband al jaren eerder geformuleerd.¹

Bij de aanvang van een nieuwe serie uitgaven voor 2024-2026, is het goed om die thema’s en invalshoeken opnieuw in herinnering te brengen als kader voor auteurs en de redactie. De thema’s van onderzoek staan samengevat hieronder (kader). ‘Alles’ hierover is dus welkom, ook ‘vondsten’. Meer uitgebreid vindt u de onderzoekthema’s op onze website www.zilverhistograaf.nl.

‘Een nieuwe serie uitgaven’ verwijst allereerst naar onze sponsors van het eerste uur. We kregen onlangs weer toezeggingen voor bijdragen voor de volgende drie jaren. Bij hen hebben zich ook twee nieuwe sponsors gevoegd: Atelier Q van Kirsten Quaedackers en Juwelier de Vaal van de familie De Vaal. Het vertrouwen van al onze sponsors stellen we bijzonder op prijs. We vatten het op als blijk van waardering voor de wijze waarop wij de afgelopen drie jaar vorm en inhoud hebben gegeven aan de Zilver Histograaf Schoonhoven: met wetenschappelijk verantwoorde artikelen, zodat later andere lezers en onderzoekers zich niet opnieuw hoeven af te vragen ‘waar vind ik de gegevens over Schoonhoven Zilverstad’.

Ons tijdschrift is daarom geen *music for the millions* maar een *special*. Gelet op alle positieve *feed-back* van lezers onder de huidige 1500 aangesloten abonnees treden we de komende drie jaar weer met enthousiasme tegemoet. Deze maart-uitgave van 2024 is daarvan de eerste uitgave; ook hier zijn weer kleine verbeteringen. Veel lees- en kijkplezier.

1. Sinds 1360 waren er 1000 meesters in Schoonhoven: wat zijn hun biografische en genealogische gegevens?
2. Zijn er nog 100 oude goud- en zilversmidswerkplaatsen? Een inventarisatie en beschrijving.
3. In de 20ste eeuw waren er 504 zelfstandige goud- en zilversmeden geweest. Wie waren zij? Tijd voor overzicht.
4. Het ‘ziekenfonds’ Tot Hulp in Lijden (1852-1953) van de goud- en zilversmeden in Schoonhoven was 100 jaar hun eigen sociale vangnet. Wat was het belang voor hen, en voor de rest?
5. Tot de klassieke klanten van goud- en zilversmeden behoort ‘de kerk’. In 1300 is er in Schoonhoven slechts één kapel. In 1425 is er een stad met een ‘intens godsdienstig leven’ met vier kerken, vier kapellen, vijf kloosters en een Commanderij. Dat eindigt in 1572 met verwoesting door Geuzen en de reformatie. Hierna gaat ‘de kerk’ in andere gedaanten verder. Welke betekenis heeft de kerkelijke ‘klantenkring’ gehad voor goud- en zilversmeden in Schoonhoven?
6. Er zijn Hofleveranciers in de Zilverstad en er werden Koninklijke stukken gemaakt in de 19e en 20e eeuw. Welke stukken zijn er weggeschonken of nu in de collectie van het Koninklijk Huis?
7. Hooijkaas, Niekerk, Pluut: deze industrie stakte in de 20e eeuw. Hoe was hun ontstaan en ontwikkeling vanuit het ambacht tot industriële bedrijven met een internationale allure?
8. Zonder handelaren geen nationale Zilverstad? Handelaren zijn onmisbaar; ze vormen de verbinding tussen klant en fabrikant. Ze verdelen grootschalige productie over tijd en plaats. Wie waren deze schakels tussen zilversmid en klant?
9. Het plakkaat van Philips de Schone gold óók voor Schoonhoven van 1503 tot 1629. Hoe werd hier in die periode invulling aan gegeven?
10. Het oude Gilde (1629-1807), de Nijverheidsvereniging (1862-1988) met als vernieuwde opvolger sinds 1988 het Schoonhovense Gilde Sint Eloy. Wie leidden het en wat brachten zij nog meer tot stand naast een omvangrijk oeuvre, ‘Zilver in Beweging’ en de Vakschool?

---

¹ *Jaarboek Zilver Histograaf Schoonhoven 1* (2021) p. X; Historische Vereniging Schoonhoven, Werkgroep Zilverstad, website HVS (2008) ‘Verder onderzoek: 10 projecten’.

Het meesterteken van Dirk van Duuren (1765-1826) Nieuwe Schoonhovense Zilvermerken

Ferry Mol

Het verkoop aanbod van zilveren en gouden werkstukken via internet gaat tegenwoordig gepaard met digitale foto's van voorwerpen en soms van de aanwezige merken. Dat biedt ook nieuwe kansen voor de rubriek 'Nieuwe Schoonhovense Zilvermerken'. De *Zilver Histograaf Schoonhoven* geeft met die rubriek een podium aan ontdekkers van nieuwe zilvermerken om hun vondsten te etaleren en met anderen te delen.

Het volgende onderzoek gaat over meester Dirk van Duuren, zijn meesterteken en een werkstuk. Noch van het teken, noch van zijn werk werd eerder een afbeelding gepubliceerd. Ook zijn hier nieuwe feiten over zijn wel en wee opgetekend.¹

De vondst

Enige tijd geleden stond op de site van Catawiki een reeds verlopen advertentie uit Denemarken waarin een set 'broekknopen' van Dirk van Duuren te koop werd aangeboden. Bij nader inzien ging het om een zogenaamde 'mantelhaak' (afb. 1, 3).²

Afb. 1 Dirk van Duuren, mantelhaak (ook als 'broekknopen'), Schoonhoven 1798. Twee maal een bespannen calèche met een koetsier op de bok en een dame, zittend in de calèche. Zilvermerken, zie afb. 2.

Op de begeleidende foto's is duidelijk waarneembaar dat het werk met 'VD' in een rechthoek is gemerkt. Dit meesterteken is bekend van de lijst 'Register der naamen van de werkmeesters in goud- of zilver te Schoonhoven' 1800 en daar als als 'VD' geschreven.³ De overige merken

¹ S.A.C. Begeer e.a., *Zilversmeden van de stad Schoonhoven 1600-1900* (Schoonhoven 1981) (hierna *Begeer 1981*) 148, beschreven als 'VD', meesterteken nr. 69, en biografie nr. 029; J. Luijt, 'Dirck van Duuren, een ontspoorde zilversmid', *De Stavelij* 16 (2001) afl. 2/3, p. 43-44. Digitaal: www.zilverhistograaf.nl *Zilver Schatkamer*, nr. 1589.

² B.W.G. Wittewaall, *Nederlands klein zilver en schepwerk 1650-1880* (2 Abcoude 1994) 98, 99, afb. 268.

³ Gouda, Streekarchief Midden Holland (SAMH), Oud Archief Schoonhoven, Inventaris nr. (hierna OAS) 934, Register Werkmeesters 1800, deze lijst werd samengesteld op 24 november 1800: 'Dirk van Duuren, zilver, 4 jaar (werkzaam), VD.'

op de foto's die afgebeeld werden bij de mantelhaak zijn het stadsteken van Schoonhoven met een ronde schildvoet,⁴ en jaarletter E met schreven in een schild met puntige voet,⁵ dat is 1798 (afb. 2). De afbeelding op de voorzijde van de haak is een voor Schoonhoven algemeen bekend decor. Het toont een bespannen calèche met een koetsier op de bok en een dame, zittend in de calèche.

Over de maker Dirk van Duuren (1765-1826) werd al eerder gepubliceerd.⁶ Hij begon als meester zilversmid op 22 maart 1796 in Schoonhoven toen hij 37 gulden als intree betaalde aan het gilde. In zijn beginjaren had hij Gerrit Stekelenburg en zijn zoon Gerrit van Duuren als leerjongens.⁷

Afb. 2 Boven, de zilvermerken op de mantelhaak, onder links, meesterteken VD in rechthoek, midden, jaarletter E met schreven in schild met puntige voet (=1798) , rechts, stadsteken Schoonhoven met ronde schildvoet. Onbekende fotograaf, bew. RKa.

Dirk van Duuren en zijn wel en wee

Van Duuren is een man met een 'verleden'. Als Schoonhovense zilversmid werd hij er van beticht broeksknoppen met een te laag zilveragehalte op de markt te hebben gebracht. Hij werd desondanks toen van verdere strafvervolgung ontslagen. Daarop vertrok hij in 1803 naar Utrecht om daar zijn professie uit te oefenen. Hij verwierf daar op 18 november 1803 het burgerschap.⁸

Aanvankelijk ging het goed maar een jaar later ging hij weer over de schreef. Hij werd opgepakt, veroordeeld tot drie jaar tuchthuis en verbannen uit Utrecht.⁹ Hij keerde weer terug

⁴ *Begeer 1981* vanaf p. 164.

⁵ *idem.* p. 162.

⁶ Luijt, 'Dirck van Duuren'.

⁷ *Begeer 1981*, 84; R. Kappers, 'Leerjongens van Schoonhovense goud- en zilversmeden, 1680-1798' *Ons Voorgeslacht* 662 (2014) 33-39. Digitaal www.zilverhistograaf.nl / tab Zilver Schatkamer nr. 1020 (versie 1.2 verbeterde uitgave 14 apr. 2011).

⁸ SAMH, OAS 125 - Acte indemniteit Schoonhoven dd. 7 nov 1803; Luijt 'Dirck van Duuren'.

⁹ Luijt, 'Dirck van Duuren'.

naar Schoonhoven, want op 28 december 1805 verhuisde hij vanuit Schoonhoven naar Gouda.¹⁰ In 1815 trouwde in Schoonhoven zijn dochter Jacomijntje met Bartholomeus Pelt, die voorkomt in de onlangs gepubliceerde zilversmidsdynastie Pelt.¹¹

Dirk werd in 1819 en 1823 als zilversmidsknecht weer in Schoonhoven terug gevonden.¹² Hij overleed daar in 1826 als arbeider en als echtgenoot van Neeltje Niemandsverdriet.¹³

Zo doet een internetvondst weer een mooie duit in het zakje ter aanvulling van oude meestertekens die tot nu toe nog niet op foto waren vastgelegd. Ook de handel en wandel van Dirk van Duuren kon door dit onderzoek verder worden verbeterd en aangevuld, zie hieronder.

G 029 DUUREN, Dirk van

Ouders: Gerrit van Duuren en Neeltje Straver

Ged.: Sch. 13 okt 1765 (61 jr. in 1826)

Beg.: 22 maart 1796 (betaalde toen 37 gulden intree aan het Gilde)

Gest.: november 1803, en ging van Schoonhoven naar Utrecht; vertrokken naar Utrecht op 7 nov. 1803, aldaar burgerschap verworven op 18 nov 1803. In en na 1805 is hij nergens meer werkmeester geweest.

Werkte tot 1805 in Utrecht. Veroordeeld in Utrecht in 1805 wegens slecht allooi tot drie jaar tuchthuis en verbanning uit Utrecht.

Geh.: Sch. otr./tr. 7/23 nov. 1788 (Sch. DTB, inv.nr. 8-130) Neeltje Niemandsverdriet, geb. te Rhoon.¹⁴

Overl. Sch. 24 dec. 1826, arbeider, echtgenoot van Neeltje Niemandsverdriet; aangevers Bartholomeus van Duuren, zoon, en Bartholomeus Pelt, behuwd zoon.

Bijzh.: Als leerjongen werkten bij hem Gerrit STEKELENBURG, boekjaar 1795/96 (bet. gilde 3.0.0) en zijn zoon Gerrit van DUUREN boekjaar 1796/97 (bet. gilde 1.10.0 als oudste gildebroederszoon).

MTG: VD in rechthoek Sch. 1796-1803 (Begeer mt. nr. 69). In Utrecht onbekend.

*Afb. 3 Dirk van Duuren, achterzijde mantelhaak, Schoonhoven 1798.
Onbekende fotograaf.*

¹⁰ *Begeer 1981*, p. 84.

¹¹ F. Mol, 'Deel-genealogie van Adriaan Willemse Pelt', *Zilver Histograaf Schoonhoven Jaarboek 2022*, 6-17. Digitaal www.zilverhistograaf.nl.

¹² SAMH, Burgerlijke Stand Schoonhoven arch. nr. 1064, inv. nr. 14, Huwelijken Schoonhoven 1819, akte nr.18; idem. inv. nr. 15, Huwelijken Schoonhoven 1823, akte nr. 13.

¹³ idem. inv. nr. 28, Overlijden Schoonhoven 1826, akte nr. 71.

¹⁴ *Begeer 1981*, G029, verwarde hem met een naam- en tijdgenoot met een andere echtgenote.

Toch een wapenbord van Zilverfabrikant Gerrit Greup, hofleverancier

Rene Kappers

Je rond een onderzoek af als alle relevante bronnen bekeken zijn en de deadline van de publicatie nabij is. Een onderzoek is dan net een kind. Het is nooit af; je laat het los. En alsof de duvel er mee speelt is er altijd kort daarna die leuke interessante toevalsvondst. Zo ook bij het onderzoek naar Hofleveranciers in Schoonhoven.

In 2011 stond in *Het Leven in Schoonhoven* nr. 3: ‘21 juni 1908, De firma G. Greup D.Hzn ontving van HM. de Koningin de buitengewone onderscheiding tot het voeren van Hr. Ms. Wapen als hofleverancier. Een foto van het wapenbord dat Greup ongetwijfeld is gaan voeren is ons niet overgeleverd. Het zou het wapenbord van koningin Wilhelmina moeten zijn geweest.’

Afb. 1 Hofleverancierswapenbord van Koningin Wilhelmina uit de periode 1907-1948. Collectie Hofleveranciers in Nederland te Voorburg.

In het tijdschrift voor de goud- en zilversmeden *Ons Maandblad* van 1 september 1913 viel recent het oog op de hier onderstaande afbeelding en het bijbehorende artikel. Nader bekeken: de bekende toevalsvondst!

In 1913 werd de Wereldtentoonstelling in Gent gehouden. Eén van de exposanten was de Schoonhovense zilverfabrikant *Gerrit Greup D.Hz.* Een grote staande vitrinekast en drie glazen toonbanken bevatten de fraaie zilveren inzending van Greup. Met als ongetwijfeld pronkstuk een elektrische schemerlamp met zilveren voet: zie het hangende snoertje (Schoonhoven had pas in 1921 electriciteit!). Bovenop de vitrinekast prijkt het wapenbord van de Schoonhovense Hofleverancier Gerrit Greup D.Hz ! Inderdaad, aan de contour te herkennen, het Hofleverancierswapen van Koningin Wilhelmina.¹

Afb. 2 Stand op de Wereldtentoonstelling in Gent in 1913 van de Schoonhovense zilverfabrikant Gerrit Greup D.Hz. Op de grote vitrinekast het Hofleverancierswapenbord dat Greup sinds 21 juni 1908 door Koningin Wilhelmina was verleend.

*Ons Maandblad,
1 september 1913.*

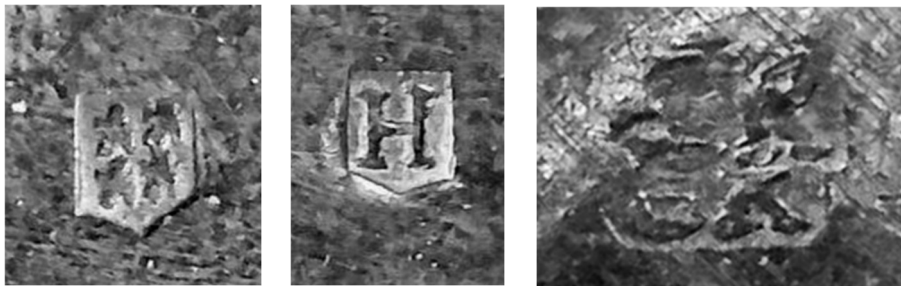
*Coll. Kenniscentrum
Nederlands Zilvermuseum
Schoonhoven.
Foto bew. RKa.*

¹ M.R. van der Krogt, *Een koninklijk gebaar. Hofleveranciers in Nederland* (Zaltbommel 2000) 70.

Meesterteken van Cornelis Kuijpers Adz. tijdens Bataafsche Republiek en Koninkrijk Holland Nieuwe Zilvermerken

Janjaap Luijt

Onlangs werd in de handel een zilveren tasbeugel met haak ‘uit Goes’ aangeboden (afb. 4). De haak bleek gemerkt met de kleine keur van Middelburg. De zilvermerken op de tasbeugel waren duidelijk het stadsteken ‘Schoonhoven’ en de jaarletter H in een schild met puntige voet is bekend in Schoonhoven voor 1801. Van wie is dan het Schoonhovense meesterteken (afb. 1)?

Afb. 1 v.l.n.r. Stadsteken Schoonhoven, jaarletter H, beiden in schild met puntige voet, rechts meesterteken. Details uit overzicht, zie afb. 4. Foto J. Luijt, Bew. RKa.

Het meesterteken van de tasbeugel

Het meesterteken (afb. 1 rechts) is niet onmiddellijk klip en klaar. Dit wordt veroorzaakt omdat we te maken hebben met een ‘dubbelslag’. De zilversmid was kennelijk met de eerste afslag niet tevreden en sloeg zijn teken nogmaals af. Zoals dikwijls gebeurde dit ook hier over de eerste afslag heen. In dit geval lijkt het er zelfs op dat de zilversmid driemaal geprobeerd heeft een duidelijke afslag aan te brengen. Uiteindelijk valt te reconstrueren dat hier ‘CK’ staat in een afgeknotte rechthoek.

Het meesterteken ‘CK’

Tijdens het Koninkrijk Holland (1807-1812) werd in 1807 een nieuwe wet ingevoerd: de ‘Wet op het verwerken, invoeren en verkopen van gouden en zilveren Werken, mitsgaders en ophef der Belasting op dezelve’.¹ In het ‘Reglement Tot het in werking brengen van deze ‘Wet van den 11 den Maart 1807 [...]’ werd de Keurmeesters opgedragen ‘een exacte Lijst van de namen der Werkmeesters [...]’ te maken met achter hun namen een duidelijke beschrijving van hun Meestertekens zoals die bij elke Keurkamer bekend zijn (afb. 2). Deze lijst moest worden toegezonden aan de Essaijeur-Generaal in Den Haag.²

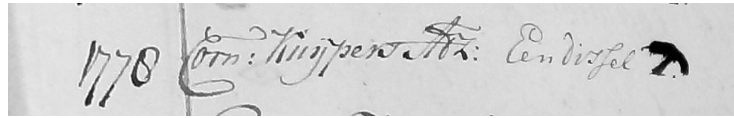
Afb. 2 Detail uit Lijst goud- en zilversmeden Schoonhoven, 24 nov 1807, Den Haag, NA, Ess.-Generaal 's Rijks Munt 1795-1813, toeg. nr. 2.01.33, inv. nr. 23c blz. 9, detail 'nr. 7 Corn(elis) Kuijpers'. Foto J. Luijt, bew. RKa.

¹ W. Koonings, *De keuring van goud en zilver tijdens het Koninkrijk Holland* (Lochem 1968)9; S.A.C. Begeer, e.a. *Zilversmeden van de stad Schoonhoven 1600-1900* (Schoonhoven 1981), p. 170 vermeldt abusievelijk ‘MTH ... Koninkrijk Holland ... 1807-1912’.

² Koonings, *Keuring Koninkrijk Holland*, 53.

De door de Schoonhovense Keurmeesters ingestuurde lijst van 24 november 1807 is bewaard gebleven in het Nationaal Archief. Op deze lijst is ‘CK’ genoteerd als het meesterteken van Cornelis Kuijpers, oud 54 jaar en werkzaam sinds 1778. We hebben van doen met Cornelis Kuijpers die in 1778 bij zijn intrede als ‘Cornelis Kuijpers Adz.’ genoteerd werd in het Rekeningenboek van het Schoonhovense Gilde. Op dat moment werd als zijn meesterteken ‘een dissel’ genoteerd en getekend hetgeen verwijst naar het beroep in zijn familienaam: een ‘kuipersdissel’.

Afb. 3 Rekeningenboek Gilde; detail inkoop 1778 Corn. Kuijpers Adz., een dissel, met autografische tekening. SAMH, ac 1010, OAS 2546.

Meesterteken ‘dissel’ sinds 1778

Cornelis Kuijpers Adz. gebruikte de dissel als meesterteken sinds 1778; in november 1800 nog steeds. Dit blijkt uit het ‘Register, Waarin de werkmeesters [...] ingevolge [...] het Reglement voor de Goud- en Zilvermeden binnen de Bataafsche Republiek [...], genoteerd werden. Het Register werd eind november 1800 opgemaakt door de toenmalige Schoonhovense keurmeesters.³ Hierin staat ‘C. Kuijpers, zilver, 23 jaaren [... gefungeert [...], een dissel.’

Kuijpers betaalde patent van 1806 t/m 1809 en niet meer in 1810. Patenten liepen telkens vanaf 1 januari. Hij overleed op 24 juli 1811 in zijn tuinhuis te Willige Langerak.⁴

Conclusie

Gegeven de tasbeugel gebruikte Cornelis Kuijpers Adz het ‘CK-teken’ zeker in het jaar ‘H’, 1801, ten tijde van de Bataafse Republiek. Hij is dit teken gaan gebruiken na de dissel die hij sinds 1778 tot en met eind november 1800 voerde. Gegeven de ‘Lijst 1807’ (afb. 2) is hij het ‘CK-teken’ blijven gebruiken in de tijd van het Koninkrijk Holland. De notatie bij de gildetijd ‘MTG’ in Begeer moet daarom naast de dissel worden uitgebreid met het ‘CK-teken’. Bij ‘MTH’ ten tijde van het Koninkrijk Holland kan hetzelfde ‘CK-teken’ worden genoteerd. Het zal, gelet op zijn patenten, tot en met 1809 gebruikt zijn.

Afb. 4 (links:) Tas met zilveren tasbeugel; (rechts:) overzicht merken op de tasbeugel. Foto's J. Luijt, bew. RKA.

³ SAMH, ac. 1010, OAS 943

⁴ R. Kappers, ‘Patenten en ‘compagnies’ voor activiteiten in goud en zilver, 1806-1813’, *Zilver Histograaf Schoonhoven* 2(2022)98-106; R. Kappers, *Schoonhoven: Keurkamers en regels 1705-1809. De Gildekeurkamer, de Keurkamer van het Koninkrijk Holland van goud- en zilvermeden en hun regelgeving, Zilvercahier nr. 6.2* (Schoonhoven 2009), ald. p. 20 nr. 25, digitaal: <https://zilverhistograaf.nl/wp-content/uploads/2022/07/290-Keurkamers-en-Regels-vs-6.2.pdf>.

Zeldzaam werk van werkmeester Pieter de Hoog uit Schoonhoven. Evangelisch Gezangen Boek, Amsterdam 1834, met zilveren boeksloten

Peter van Oel *

Een goede buur met zijn roots in Drenthe bracht mij een gezangenboek van hem omdat hij nieuwsgierig was naar de herkomst van het zilveren boekbeslag (afb. 1). Zijn verbazing was groot toen ik hem vertelde dat het 'Schoonhovens' was; met Drentse roots had hij 'uit Meppel' verwacht. Op mijn beurt was mijn Schoonhovense interesse gewekt want welke meester had deze eenvoudige maar keurig gemaakte boeksloten afgeleverd?

*Afb.1 Evangelisch Gezangen boek met een dubbele sluiting als zilveren boekbeslag.
Boek: Amsterdam/Haarlem/Groningen, 1834. Zilveren boeksloten: Pieter de Hoog, Schoonhoven 1835,
gehalte 833/000 of zilver van 2de gehalte, kantoorteken 'B' van Utrecht.*

De zilvermerken

De beide boeksloten zijn identiek met als hoofdmotief een ribpatroon, verder afgewerkt met een parelrand en telkens haaks daarop een rand met een kruisjesmotief. Twee complete klamparmen met aanzetstukken en (haak-) muisters lieten voldoende merken zien om tot conclusies te komen.

---

* Alle foto's Peter van Oel, bewerkingen RKa.

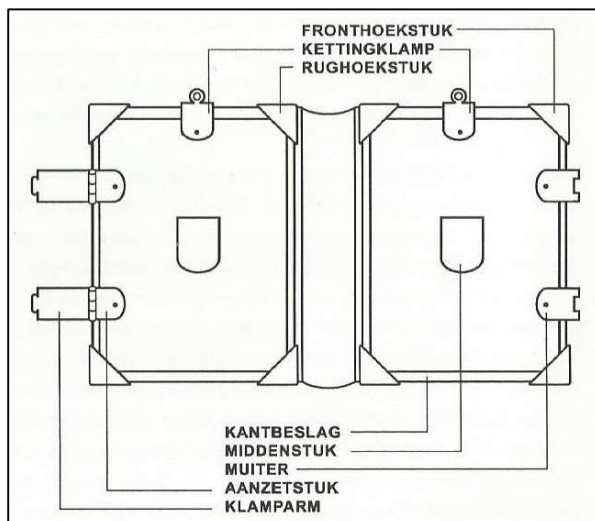

Op de muiers staan aan de buitenzijde duidelijke tweede gehaltetekens: de gaande leeuw met een cijfer 2 in een liggend zeskant, gehalte 833/000 (afb. 2, 6). Aan de binnenzijde van het voorplat staan op de muiers het kantoorteken 'B', het meesterteken DH 66 in vierkant en de jaarletter A in rond contour van 1835 (afb. 4).

Op de klamparmen staat aan de buitenzijde het meesterteken DH boven 66 in een vierkant. Ook de aanzetstukken zijn aan de buitenzijde met dit meesterteken gemerkt (afb. 5).

Afb. 2 Afbeelding Evangelisch Gezangen boek met geopende sloten; duidelijk te zien is de constructie met de haakmuiters.

Afb. 3 Naamgeving van onderdelen van boekbeslag.

B. van Noordwijk,
Zondags Zilver
(Amsterdam,
Heerenveen 2006) 210.

Afb. 4 De twee muikers aan de binnenzijde van het voorplat van het boek, gemerkt met kantoorteken 'B' (Utrecht), meesterteken DH boven 66, in vierkant en met jaarletter A in rond contour van 1835. Met onder omgebogen klinknagels.

Afb. 5 Links, klamp-arm met aan de scharnierzijde het gehalteteken 833/000. Aan de muiterzijde (rechts) het meesterteken DH boven 66: zie afbeelding rechts, in close up, het meesterteken DH boven 66 in vierkant.

Afb. 6. Links, aanzetstuk met (boven de klinknagel) Minervakop in een rond contour met kantoorteken 'B' van Utrecht, midden, kantoorteken close up. Rechts, (haak-)muiter met gehalteteken 833/000 op de muiter.

Pieter de Hoog, kortstondig meester zilversmid

Pieter de Hoog heeft nauwelijks twee jaar als werkmeester zilversmid in Schoonhoven gewerkt. Mede daardoor is weinig werk van hem bekend. Een tweede factor daarbij is dat zijn werk altijd in Utrecht gekeurd is waardoor hij vandaag niet steeds als Schoonhovenaar herkend wordt. In de periode 23 maart 1809 tot 17 augustus 1837 moesten de Schoonhovense edelsmeden hun werk in Utrecht keuren als straf voor malversaties in de Bataafs-Franse tijd waardoor hun keurkamer gesloten werd.¹ Zijn werk is vandaag dus ‘zeldzaam’.

Van Pieter de Hoog is inmiddels het volgende bekend geworden. Zijn vermelding in Begeer, e.a. uit 1981 kan hiermee worden aangevuld, zoals hieronder volgt.²

121 HOOG, Pieter de, Zilversmid.

Werken: cachets, boeksloten, kettingen, ringen.

Beg.: 14 juni 1834, Gest.: 8 maart 1836, overleden (zonder beroep) Schoonhoven 13 oktober 1844.

MT: 2143 (D66 in liggend zeskant), 2342 (DH boven 66 in vierkant). Insc. plaat B161 B2, Registratie Utrecht 1-166.

Verklaarde 8 maart 1836 het beroep op te geven, beide tekens zijn op die dag vernietigd.

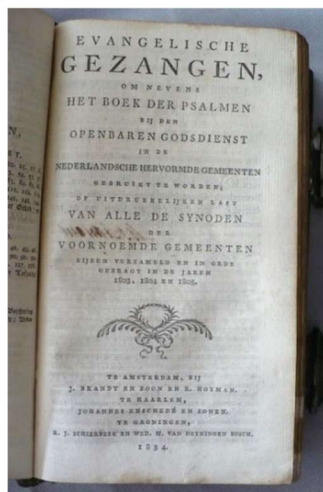
Mutatie 1834: DH boven 66 in vierkant (2342) en D66 in zeskant (2143) op 14 juni 1834 aan de nieuwe werkmeester uitgereikt.³

Biografische gegevens.

Pieter de Hoog, geb. Schoonhoven 23 sep. 1799, zoon van Jan de Hoog, arbeider, en Lena van Zanten, trouwde Schoonhoven 24 aug. 1834 (als zilversmidsknecht) te Schoonhoven met Neeltje Verspuij, geboren 12 juli 1789, dochter van Carel Verspuij en Johanna Nielsen,⁴ overleden Schoonhoven 13 okt. 1844 (BS akte nr. 58), aangever, zijn vader Jan de Hoog, 76 jaar, zonder beroep.

Pieter noch zijn bruid konden schrijven blijkens verklaring onder de huwelijksakte, die wel getekend werd door onder meer vader Jan de Hoog.⁵

In de volkstelling Schoonhoven 1840: Pieter de Hoog, zilversmid, 40 jaar, geb. Schoonhoven, zij 48 jaar. Wonen Lange Weistraat, op dat moment geen kinderen bij hen inwonend.

Afb. 7 Titelblad van het Evangelische Gezangen Boek,

‘Bijeen verzameld en in orde gebracht in de jaren 1803, 1804 en 1805.’

‘Te Amsterdam, bij J. Brandt en zoon en R. Hoyman. Te Haarlem Johannes Enschedé en zonen. Te Groningen, R. J. Schierbeek en wed. M. van Heyningen Bosch. 1834.’

Particuliere collectie.

¹ R. Kappers, *Schoonhoven: keurkamers en regels 1705-1809*, Zilvercahier nr. 6.2 (Schoonhoven 2009) 52, 54. Digitaal: Zilver Histograaf, Zilver Schatkamer nr. 290.

² S.A.C. Begeer, e.a., *Zilvermeden van de stad Schoonhoven, 1600-1900* (Schoonhoven 1981) 124, nr. 121.

³ Gouda, Waarborg Holland, Digitaal bestand ‘WbH17972000’ samengesteld door C. B. van Dongen, later bewerkt door Maja Houtman, Utrecht.

⁴ Gouda, SAMH, BS Schoonhoven, digitaal: NL-GdSAMH_1064_16_BS-Huwelijk_Scho_1832-1841_#0035

⁵ Idem.

De hoofdschakel van de zilveren Jacobakraag, schutterskraag van Schoonhoven, vergelijkend onderzocht

Rene Kappers *

De keurtekens op de zilveren ‘Jacobakraag’ bleken niet geschikt om de datering van deze Schoonhovense schutterskraag beter te bepalen dan ‘tweede helft van de 15de eeuw’.¹ Daarom rees de vraag of met vergelijkend onderzoek van de voorstelling van ‘Sint Joris en de draak’ op de hoofdschakel misschien een nauwkeuriger datering dichterbij te brengen zou zijn. Dergelijke aandacht is tot nu toe niet in de literatuur verschenen. In een eerder artikel werden wel de onderdelen van de voorstelling vastgesteld: de geharnaste ridder met helm, zijn helmteken, zijn kromzwaard, het paard, de draak, de prinses en haar schaap. Het geheel staat op een ondergrond terwijl twee gekromde bloemstelen met bloemen de coulissen vormen voor de voorstelling. De open ruimten ter weerszijden worden opgevuld met een linker en een rechter paar van gekruld bladwerk met uitlopende bladranken. Het zijn aparte fraaie zilveren gietstukken die met groot vakmanschap aaneen gesoldeerd zijn tot één geheel.²

Afb. 1
Paolo Uccello,
Sint Joris en de draak,
circa 1470.
Schilderij,
doek, olieverf,
55.6 x 74.2 cm.
National Gallery,
Londen.

Foto RKa,
31 jan 2006.

In het hier volgende artikel wordt via literatuuronderzoek naar overeenkomstige prenten of voorwerpen van de voorstelling en de onderdelen gezocht. Doel is om vergelijkenderwijs tot een nauwkeuriger datering van de Jacobakraag te komen dan ‘tweede helft 15de eeuw’. Hieronder passeren daartoe achtereenvolgens de verschillende onderdelen van de hoofdvoorstelling de revue: helm, helmteken, kromzwaard, prinses en schaap, grond, paard en ruiter en de draak. De auteurs van beelden en voorstellingen worden daarbij nader beschreven.

Voor het perspectief volgt nu eerst het verhaal en beeld van Sint Joris en de draak (afb. 1).

* Met dank aan Lucinda Timmermans, Nederlands Zilvermuseum Schoonhoven, voor haar ‘peer review’.

¹ R. Kappers, ‘Keurtekens op goud en zilver. De vroegste voorschriften voor ‘Hollandse’ goud- en zilversmeden in Muntordonnanties onderzocht, 1355-1503’, *De Stavelij Jaarboek 2018* (Lochem 2018) 10-31; idem. ‘De ware gedaante van de Jacobakraag, de 15de eeuwse schutterskraag van Schoonhoven’, *Zilver Histograaf Schoonhoven* 1 (2021) 116-131.

² Idem, idem, ‘De ware gedaante’, 123.

Sint Joris en de draak

Een levensgevaarlijke draak in een grot heeft een stad in zijn greep. Hij eist dagelijks een schaap als tol. Wanneer de voorraad schapen op is, eist de draak uiteindelijk ook de dochter van de koning. Ridder Joris kan dit niet verkroppen en besluit de prinses te redden van de dood. Hij bevecht de draak en doodt hem (afb. 1). De prinses is gered en de stad wordt zo verlost van haar permanente bedreiging. Uiteindelijk wordt ridder Joris heilig verklaard.³

Sint Joris leeft sindsdien voort als de beschermheilige van een ieder die het kwaad bestrijdt. In de middeleeuwen verbeeldt ‘Sint Joris en de draak’ de eeuwige strijd tussen goed en kwaad. In het bijzonder gaat het dan over de overwinning van het Christelijke geloof op de heidense cultuur. Tijdens de eerste kruistocht zou hij de christenen te hulp zijn gesnel bij het beleg van Antiochië in 1098. Zo werd Sint Joris ook de beschermheilige van de kruisvaarders.⁴

Naast ridders spelen schutters bij het bestrijden van het kwaad een hoofdrol. Vandaar dat Sint Joris sinds de middeleeuwen door de schutters als beschermheilige vereerd werd.⁵

Afb. 2 Hoofdschakel, voorzijde, Sint Joris bevecht de draak, gadeslagen door de prinses met een schaap.

Foto Rob Glastra, nr. 03117-16; bew. RKa.

Ridder Joris en zijn helm: een Schaller

De hoofdschakel vertoont het klassieke tafereel van Sint Joris als ridder te paard in gevecht met de draak. Terzijde wordt het gevecht gadeslagen door de prinses en haar schaap (afb. 2).

Sint Joris strijdt als ridder, ten voeten uit gekleed in een Milanees harnas met gespoorde schoenen. Hij draagt een helm die alleen de bovenkant van het gezicht bedekt. De achterzijde is naar achteren uitgesmeed. Dit is een *salade* (Fr.), *sallet* (Eng.), *Schaller* of *Rennhut* (D.). De helm heeft een beweegbaar vizier dat hier ‘open’ staat: Joris strijdt met ‘open vizier’. Dit beweegbare vizier was een innovatie en werd pas toegepast bij de overgangsvorm van de *Schaller* naar de gesloten vizierhelm aan het eind van de 15de eeuw.⁶ De hals van de ridder wordt beschermd door een *Bart*.

³ L. Busine, ‘De man, de draak en de dood’, in: L. Busine, M. Sellink, *De Glorie van Sint Joris* (Bergen 2015) 11-17, aldaar 13. Deze tentoonstelling te Mons (B) in 2015, over de beeldtraditie in verband met Sint Joris, heeft naast 84 catalogus-nummers ook 112 afbeeldingen, die allen afgebeeld zijn (samen 196 afbeeldingen). Volgens het voorwoord is de tentoonstelling het resultaat van een grondig wetenschappelijk onderzoek dat in een geactualiseerd beeld resulteerde, zowel historisch als artistiek.

⁴ Busine, ‘De man, de draak en de dood’, 16.

⁵ Idem, idem. 11-17; [http://nl.wikipedia.org/wiki/Joris_\(heilige\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Joris_(heilige)), (geraadpleegd 3 mei 2014); <http://www.geestkunde.net/St-Joris-en-de-draak.shtml> (geraadpleegd 14 juli 2018).

⁶ [https://de.wikipedia.org/wiki/Schaller_\(Helm\)#/media/File:HJRK_A_110_-_Sallet_combination_of_Maximilian_I,_c._1495.jpg](https://de.wikipedia.org/wiki/Schaller_(Helm)#/media/File:HJRK_A_110_-_Sallet_combination_of_Maximilian_I,_c._1495.jpg) (geraadpleegd 24 jan 2016).

Afb. 3 Hoofdschakel, achterzijde. Het paardenlijf is uitgehold waardoor het linkerbeen van Joris verdween; zijn voet, stijgbeugel en hiel bleven bestaan. In de cirkels: boven, de vederbos van vijf hanen- of struisveren, met daarin uiterst rechts de trembleersteek; midden, de uitgesmede helm; onder uiterst links, de prinses; onder links, de punt van de lans door de drakenkop heen gefixeerd in de grond; onder midden (hoger), de afgebroken lans; onder midden (laag), v.l.n.r. stadsteken, meesterteken, 'jaar'-letter; onder rechts, de trembleersteek.

Foto RKa.

De *Schaller* was de helm van de welvarende bovenlaag van de bevolking. Heraldieke toepassingen zijn uitermate zeldzaam bekend. Op een afbeelding in het *Festbuch* van Kel uit 1449 draagt Lodewijk van Beieren dit type helm met *Bart*, echter zonder beweegbaar vizier. Het beweegbare vizier zoals op de *Schaller* is een innovatie daarna. Een Schaller-ensemble met beweegbaar vizier werd gemaakt door de Augsburgse meester Lorenz Helmschmied (actief 1467-1515) en wordt bewaard in Wenen. Een exemplaar met beweegbaar vizier (zonder *Bart*) is in Basel, met als datering circa 1480-90.⁷ Op de gravure van Martin Schongauer 'Sint-Joris en de draak', gedateerd 1470-'90, draagt Joris eenzelfde *Schaller*, met beweegbaar vizier, daar

⁷ Schaller: Paulus Kel, *Festbuch*, Lodewijk van Beieren in 1449, in: J.A. de Boo, *Heraldiek* (Bussum 1973) 24-25, 29-38, fig. 6-1; idem, *Familiewapens. Kentekens van verwantschap* (Den Haag 2008) 59; H. van der Velden, *The donor's image* (Turnhout 2000), 82-84, 141;

Salade ensemble: A.C. Fox-Davies, *A complete guide to heraldry* (Lincolns Inn, London B.C. 1909) fig. 596-599. Digitaal <http://www7b.biglobe.ne.jp/~bprince/hr/foxdavies/fdguide20.htm> (ger. 12 mei 2020);

Kunsthistorisches Museum, Wenen, (inv. A. 205), in: S. Marti (samenst.) *Karel de Stoute (1433-1477. Pracht en praal in Bourgondië* (Brugge 2009), 266, 267, cat. 78, 79, salade-ensemble in catalogus niet gedateerd; idem.

Hist. Museum Basel, p. 231, afb.85, p. 326 cat. 140; Lorenz Helmschmied,

https://en.wikipedia.org/wiki/Lorenz_Helmschmied (ger. 12 mei 2020);

[https://de.wikipedia.org/wiki/Schaller_\(Helm\)#/media/File:HJRK_A_110_-_Sallet_combination_of_Maximilian_I,_c._1495.jpg](https://de.wikipedia.org/wiki/Schaller_(Helm)#/media/File:HJRK_A_110_-_Sallet_combination_of_Maximilian_I,_c._1495.jpg) (ger. 24 jan 2016).

Bart: [https://de.wikipedia.org/wiki/Bart_\(R%C3%BCstung\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Bart_(R%C3%BCstung)) (ger. 24 jan 2016);

[https://de.wikipedia.org/wiki/Schaller_\(Helm\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Schaller_(Helm)) geraadpleegd 24 jan 2016.

van achteren gezien.⁸ Een anonieme meester maakte een Sint-Joris beeldje met *Schaller*, *Bart* en beweegbaar vizier circa 1490.⁹ Het eerste Caesar-tapijt vertoont een *Schaller* en *Bart* ensemble, gedateerd 1450-1470.¹⁰ De gouden ‘statuette van Luik’ uit 1470-‘71 met Karel de Stoute en Sint Joris, vertoont een *Schaller*; van de daar verdwenen *Bart* resteren mogelijk nog sporen van de bevestiging.¹¹ Ridder Joris op het *Sankt Georgsaltar* in Kalkar (Duitsland), in een identiek Milanees harnas, draagt eveneens een *Schaller* met *Bart* (afb. 5). Dendrochronologisch onderzoek van andere delen dan de reliëfs van het altaar, laten 1467 als vroegste ontstaansjaar toe. Dit ontstaansjaar wordt ook verder op stilistische gronden ondersteund.¹² Het gereedkomen van het gehele altaarretabel wordt gedateerd 1483-1487.¹³

De *Schaller* van Joris met de innovatie van het beweegbare vizier, kan gelet op bovenstaande exemplaren, gedateerd worden ‘omstreeks 1470’, en werd opgevolgd door de gesloten vizierhelm vanaf 1490.

Afb. 4 Detailopname van het hoofd van Sint Joris met helm, voor- en achterzijde. Schaller met beweegbaar vizier; helm uitgesmeed aan de achterzijde. Aparte Bart die hals en kin van de ridder beschermt. Sint Joris ‘strijdt met open vizier’.
Foto en bew. RKa.

Hanenveren als helmteken

Het helmteken bestaat uit een uitbundige vederbos van vijf lange smalle veren, heraldisch zogenaamde hanenveren of struisveren.¹⁴ Het teken is meer dan prominent aanwezig; het is relatief overgedimensioneerd en is net zo groot als de ridder exclusief diens benen (afb. 8). De veren lijken van een andere kleur; op het oog werd het niet verguld maar bleef het zilver. Het

⁸ Martin Schongauer, *Sint Joris en de draak*, prent, datering 1470-1490. Rijksmuseum Amsterdam, obj.nr. RP-P-OB-1041.

⁹ Busine, Sellink, *Glorie Sint Joris*, cat. 62, p. 235.

¹⁰ S. Marti, *Karel de Stoute (1433-1477). Pracht en praal in Bourgondië* (Historisches Museum Bern, Bruggemuseum & Groeningemuseum Brugge, Kunsthistorische Museum Wien, Brugge, Bern, Wenen 2009) plaat 71, 72.

¹¹ Van der Velden, *Donor's image*, 83, 84, 89, 91, 113, 141.

¹² R. Karrenbrock, ‘Meister Arnt und seine Bildwerke in Holz und Stein im Licht archivalischer Zeugnisse und dendrochronologischer Untersuchungen’, in: G. de Werd, M. Woelk (Herausgeber) *Arnt der Bilderschneider. Meister der beseelten Skulpturen*, Museum Schnütgen (Keulen 2020) 66-73, ald. 68 kol. 2, 70 tabel.

¹³ De Werd, Woelk, *Arnt der Bilderschneider*, Werkenverzeichnis, 188-236, ald. 191 WV 2.

¹⁴ Fox-Davies, *Guide to heraldry*, fig. 478; C. Pama, *Heraldiek en genealogie. Encyclopedisch vademecum* (Utrecht / Antwerpen 1969) 138.

geheel is een gietstuk(je) dat apart aangesoldeerd is aan Sint Joris (afb. 4 rechts). De veren zijn eerst gegraveerd, vervolgens gedrapeerd en daarna aangesoldeerd. Opmerkelijk is dat dit helmteken ook apart is gekeurd, getuige de trembleersteek aan de achterzijde in de rechter veer (afb. 3).

Als men -zoals De Boo zegt- een wapenschild zou vergelijken met een familienaam, ‘dan is het helmteken een voornaam’.¹⁵ Dit prominente, overgedimensioneerde en speciaal gekeurde helmteken van een vederbos met vijf hanenveren kan daarom niet zonder betekenis zijn; maar welke?

Afb. 5. Ridder Joris met helm en helmteken.

Joris zwaait een oosters kromzwaard of ‘saif’ met pandurenpunt.

Helmteken: een vederbos van vijf hanenveren alias struisveren.

Het zilveren helmteken is ten opzichte van de ridder relatief zeer groot.

*Foto Rob Glastra 2003.
Bew. RKa.*

Het oosters kromzwaard of *saif*

Sint Joris zwaait met de rechterhand een kromzwaard met pandurenpunt (afb. 5). In de punt zit een gat. Het zwaard heeft een s-vormige pareerstang met een boog over de hand. Het is overduidelijk een *saif* of oosters kromzwaard.¹⁶ Het blijkt in dit onderzoek dat zich in het Rijksmuseum Amsterdam een klein zilveren Sint-Joris beeldje (6,8 cm hoog) bevindt waar Joris ook een kromzwaard zwaait, gedateerd ca. 1480 - ca. 1500.¹⁷ Ook ridder Joris op het *Sankt Georgsaltar* in Kalkar zwaait een *saif* (afb. 6). Sint Joris blijkt met een dergelijk kromzwaard verder zelden afgebeeld. In de speciale tentoonstelling *Glorie van Sint Joris*, in 2015, met grondig onderzoek over de beeldtraditie van Sint Joris, is de *saif* op slechts drie van de 196 afbeeldingen aangetroffen: de vroegste uit circa 1470-’77, de anderen van veel later datum, 17de eeuws. De tentoonstelling ‘De weg naar de hemel’ over de materialiteit van de middeleeuwse relikverering bracht slechts één *saif* uit circa 1480 aan het licht.¹⁸ Het voorkomen van de *saif* past derhalve bij de datering van de *Schaller*, ‘omstreeks 1470’: bij elkaar dus ‘omstreeks 1470-1480’.

Waarom Sint Joris in deze periode een oosterse *saif* hanteerde in plaats van een gebruikelijk recht ‘westers’ zwaard werd in het onderzoek niet duidelijk. Waarschijnlijk was het motief ook destijds dat Sint Joris ‘de vijand met zijn eigen wapens bestreed’ om zijn vijand daarmee ieder recht op verontwaardiging te ontnemen over het gebruikte wapen.¹⁹

¹⁵ De Boo, *Heraldiek*, 32.

¹⁶ [https://de.wikipedia.org/wiki/Ort_\(Waffe\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Ort_(Waffe)) afbeelding *Ortformen* nr. 5;

http://www.seitengewehr.de/Fachwoerter_der_Blankwaffenkunde.pdf; beiden geraadpleegd 24 jan 2016.

¹⁷ Rijksmuseum Amsterdam, obj.nr. BK-NM-11559. <http://hdl.handle.net/10934/RM0001.COLLECT.18232>

¹⁸ H. van Os, e.a. *De weg naar de hemel. Reliekverering in de middeleeuwen* (Baarn 2000) 133, afb. 161, ca. 1480; Busine, Sellink, *Glorie Sint Joris*, 75 ca. 1470-’77, 223, cat. 56, 17e 18e eeuw, 269, eind 17e eeuw.

¹⁹ J.J.M. van Dijk, ‘De motieven van Hermans’, *Hollands maandblad* (1971) 278-289, digitaal: https://www.dbnl.org/tekst/hol006197101_01/hol006197101_01_0006.php aldaar p. 29 (ger. 6 feb. 2024).

De prinses en het schaap

De prinses staat in de rechter onderhoek van de hoofdschakel. Iets naar links staat haar schaap aan een teugel. Met haar rechterhand houdt de prinses deze vast. Ze draagt een ‘schapel’ of jonkvrouwenkroon,²⁰ hier een hoofddekseel met een naar achteren lopend duidelijk middenstuk. Haar lange robe heeft een min of meer rechthoekige lage halsuitsnijding, en verloopt ruim geplooid naar de grond. De figuren zijn gegoten; de prinses is, blijkens de afwerking van de achterzijde, later gesoldeerd op de grond (afb. 3).

Op het *Sankt Georgsaltar* van Kalkar (gemaakt 1483-’87) staat de prinses in eenzelfde voorstelling: ridder Joris te paard -zonder helmteken overigens- die de draak bevecht, gadeslagen door de prinses en haar schaap (afb. 6).²¹ De prinses is in dezelfde pose en kleding afgebeeld als op de Jacobakraag, knielend, in gedecolleteerde robe en een *schapel* met sluijer of aanhang over haar arm, de lange robe over haar onderbenen gedrapeerd en devoot opkijkend naar de ridder, met het schaap aan haar rechterzijde.

Afb. 6 Arnt Bilderschneider, ‘Sint Joris en de draak’ op het Sankt Georgsaltar te Kalkar (Duitsland).

De prent *Sint Joris verslaat de draak* van Martin Schongauer uit 1470-’75 vertoont de prinses in een soortgelijke pose, met *schapel*, decolleté en geplooide uitlopende lange robe.²² Ook Schongauer’s ‘*De tweede dwaze maagd*’, gedateerd 1470-’90, draagt eenzelfde gedecolleteerde robe.²³

Frappanter echter is de gelijkenis van de prinses op een prent van ‘Meester FVB’ (afb. 7 rechtsboven), zeker wanneer deze in spiegelbeeld bekeken wordt (afb. 7 rechtsonder). Deze prent wordt gedateerd ‘1475-1500’.²⁴ Er zijn zes punten van overeenkomst: de totale pose met de lange geplooid robe, het rechthoekig decolleté, de over de arm gedrapeerde sluijer, het naar buiten gedrapeerde onder- of zijpand van de robe en de *schapel* met geprononceerd middenstuk. Het zesde punt is technisch

van aard. Bij het gieten naar een voorbeeldprent verschijnt de afbeelding in spiegelbeeld als resultaat (tenzij de voorbeeldprent spiegelbeeldig in de mal gemodelleerd wordt). In het geval van de prinses is de voorbeeldprent één op één in de mal gemodelleerd met als resultaat een spiegelbeeldig voorwerp. Door het spiegelen van de prent wordt dit zichtbaar (afb. 7 rechts onder). ‘Meester FVB’ leverde in 1475-1500 dus zeer waarschijnlijk de voorbeeldprent voor de prinses op de Jacobakraag.

²⁰ De.wikipedia.org/wiki/Schapel (geraadpleegd 22 april 2023).

²¹ Met dank aan Irina Dudar: hoofdstuk 2.3 ‘Die Schützenkette der St. Georg Schützengilde von Kalkar’, in haar dissertatie 2022, Universiteit Keulen (nog te publiceren), email correspondentie 13 en 16 april 2023.

²² Busine Sellink, *Glorie Sint Joris*, 131, afb. 107, Martin Schongauer, ‘Sint Joris verslaat de draak’, gedateerd 1470-’75. Gravure, Colmar, Musée Unterlinden inv. 2010.7; Vergelijk ook in idem, Anoniem, ‘Sint Joris en de draak’, 1460-1465, robe en decolleté, 267, cat. 80.

²³ Rijksmuseum Amsterdam, obj.nr. RP-P-1955-68.

²⁴ Rijksmuseum Amsterdam, prent, Meester FVB, ‘Heilige Joris en de draak’, 1475-1500. Obj.nr. RP-P-1882-A-6311. Bew. detail: RKa.

Bij elkaar leiden de beelden van het *Sankt Georgaltar* (afb. 6), van de genoemde prenten van Schongauer en die van meester FVB (afb. 7) tot een datering van de voorstelling op de Jacobakraag 'circa 1475-1487'.

Afb. 7 De prinses en het schaap. Foto's links, op de Jacobakraag. Foto's rechts, detail uit Meester FVB, 'Heilige Joris en de draak', prent, 1475-1500.

Bovenste rij: de originelen. Onderste rij links, op de Jacobakraag met in gele cirkels de indicaties, rechts de gespiegelde prent van Meester FVB, bew. RKa.

Zes punten van overeenkomst (vier gemarkeerd): de pose van de prinses met lange ruim geplooid robe; de jonkvrouwenkroon of schapel; het hoekige decolleté; de over de arm afhangende sluier of draperie van de schapel; het over de onderbenen uitgedrapeerde achterpand van de robe; het gespiegelde resultaat van het gietstuk uit de mal.

Rijksmuseum Amsterdam, obj. nr. RP-P-1882-A-6311.

Foto's Jacobakraag, Rob Glastra 03117-17, bew. RKa.

Foto's prent Meester FVB, Rijksmuseum, bew. RKa.

De afwerking van grond, paard, draak en prinses

De grond is aan de achterzijde niet afgewerkt (afb. 3, 8); de sporen van de gietmal zijn zichtbaar gebleven (jaarringen van houtskool).²⁵ De overige gietstukken zijn ook 3D en zijn gedeeltelijk afgewerkt of aangepast voor het solderen. Zo is het model van het paard uitgehold, hetgeen materiaalspanningen tijdens het solderen voorkomt en kostbaar materiaal bespaart. Joris verloor daarbij zijn linkerbeen; zijn voet, stijgbeugel en hiel bleven echter behouden (afb. 3, 8). De prinses is aan de achterzijde afgeplat en deels uitgehold. De poten van de draak zijn ook afgeplat zodat hij aan de achterzijde past aan de ondergrond. Bij elkaar is de conclusie dat de grond speciaal zo gemaakt werd maar dat voor paard, prinses en draak complete 3D-modellen zijn gebruikt die werden aangepast om ze op te nemen in deze specifieke voorstelling.

Aan de achterzijde van de grond zijn de keurtekens ingeslagen. Ook is hier de trembleersteek gedaan. De grove korrelige structuren van het oppervlak van het gietstuk zijn zichtbaar gebleven in de stempelafslagen en aan de randen van de trembleersteek. De solderingen van de grond aan het frame, van de draak aan de grond en aan het paard, plus de verbinding van staart en achterbenen, zijn fraai gedaan en hier mooi zichtbaar.

Afb. 8 Hoofdschakel nr. 0, detail achterzijde. De ondergrond met sporen van de gietmal. Rechts de keurtekens: meestertekens, stadsteken, 'jaar'-letter en de trembleersteek. Midden, de draak met afgeplatte poten en een gedeelte van het deels uitgeholde paardenlijf met restant van de linker voet, stijgbeugel en hiel van ridder Joris. Uiterst links, de afgeplatte achterzijde van de prinses. Foto RKa.

Het paard en ruiter ridder Joris

Het paard op de Jacobakraag springt naar rechts en bedwingt met de voorbenen het lijf van de draak, terwijl de draak met zijn dubbel gekronkelde staart op zijn beurt de achterbenen van het paard in bedwang houdt. Ze hebben elkaar in de greep. Het paard is getoomd, gegord en gezadeld; het zadel is voor en achter oplopend. Er is een sjabrak; de staart is ingebonden. Het is een hengst; hij heeft manen aan zijn mooi gedetailleerd hoofd met fraai geprononceerde oren en ogen. Er zijn vier benen zichtbaar; van het linker achterbeen slechts het onderbeen. Het paard draagt geen bescherming noch een dekkleed. De teugel is in de linkerhand van Ridder Joris.

De overeenkomsten van ridder en paard op de Jacobakraag, op het *Sankt Georgsaltar* en bij Riemenschneider zijn frappant. Let ook op de zadels. De wapens zijn deels verschillend: respectievelijk een lans en een *saif*; alleen bij Riemenschneider is er een recht zwaard. De lans bij Arnt Bilderschneider was in 1868 nog aanwezig en stak afgebroken in de kop van de draak.²⁶ Bij Joris als ridder is de gelijkenis treffend van de *Schaller* met beweegbaar vizier en de aparte *Barbe*. Ook de rest van het Milanees aandoende harnas ten voeten uit -geen rok of tuniek- met gespoorde schoenen in gehoekte stijgbeugels is overeenkomstig. De zadels zijn voor en achter oplopend, en hebben een zadelriem. Slechts op de Jacobakraag draagt Joris een helmteken.

De datering van de drie voorstellingen met de ridders en paarden (afb. 9) is dus 'van 1460 tot ca.1490'.

²⁵ R. Arens, 'Beter gieten in *ossa sepia*', *Edelmetaal* april 1992, 30-32, aldaar 31. Met dank aan Gemke Jager.

²⁶ De Werd, Woelk, *Arnt der Bilderschneider*, 191 kol. 2.

Afb. 9 Links, Jacobakraag; rechts Tilman Riemenschneider (leefde ca. 1460-1531; meesterbrief 1485), (hier gespiegeld!) 'Sint-Joris verslaat de draak', ca. 1490. Lindehout 77,5 x 56 x 23,5 cm. Berlijn, Skulpturensammlung und Museum für Byzantische Kunst, inv. nr. 414. Uit: Busine, Sellink, Glorie van Sint Joris, p. 197. Bew. RKa. Midden, Arnt der Bildersneider, Sankt Georgsaltar in Kalkar (vervaardigd 1483-1487). Uit: De Werd, Woelk, Arnt der Bildersneider, 17, Arnt werkte 1460-1491; idem. 191, WV. 2.

De draak

De draak van de Jacobakraag (afb. 1, 3, 8, 9, 10) heeft vliezen tussen de tenen, een lange twee maal kronkelende staart die tussen de benen van het paard door, uitloopt in een punt. Hij heeft een omgewende kop met een opengesperde bek met uitgestoken tong en zichtbare 'rechte' tanden. Hij heeft geprononceerd rugwervels, oren, oogkassen, grote ogen en 'snuivende' grote neusgaten. Hij heeft geen vleugels. Door de bek van de draak steekt de afgebroken lans van Sint Joris dwars door de drakenkop in de grond. De kop is op die wijze gefixeerd. De rechterpoten zijn zichtbaar, de linker achterpoot deels en de linker voorpoot niet. Tussen de poten van de draak ligt een stuk van de gebroken lans van St. Joris. De huid van de draak, zonder schubben, is nadrukkelijk bewerkt door ciseleren; het paard in mindere mate. De grond heeft dezelfde nabewerking als de draak.

Afb. 10 De draak op de hoofdschakel van de Jacobakraag, van voren gezien. Foto RKa; bew. Rob Glastra.

In *De glorie van Sint Joris*, worden door Laurent Busine als kenmerken van de draken opgesomd ‘puntige tanden, vuurspuwend, schuimbekkend, schubben en slijm, vleugels en vlijmscherpe klauwen’.²⁷ Bij veel van de 196 verzamelde afbeeldingen kloppen deze kenmerken (zie bijvoorbeeld afbeelding 1 hierboven). Slechts vier afbeeldingen zijn anders; hun koppen, oren, muilen, tanden, neusgaten en poten met vliezen, komen veel meer overeen met de afbeelding op de Jacobakraag van afbeelding 10. De dateringen van deze vier variëren van ‘15de eeuw, circa 1490, circa 1500, en 1500-’10’ (afb. 11-15).²⁸ Op het *Georgsaltar* in Kalkar, vervaardigd 1483-’87, is de draak ook volplastisch weergegeven. Ook hij past als vijfde qua uiterlijk bij de vier reeds genoemde draken (afb. 9 midden, en 15),²⁹ met nog extra zijn geprononceerd rugwervels zoals ook de draak van de Jacobakraag (afb. 8, 9, 10).

Afb. 11 Anoniem, Duitsland 15de eeuw, olieverf op paneel. Busine, Sellink, *Glorie St. Joris*, 36 afb. 22. Detail, bew. RKa.

Afb. 12 Tilman Riemenschneider (flipped), Lindehout, circa 1490. Busine, Sellink, *Glorie St. Joris*, 196, cat. 37. Detail, bew. RKa.

Afb. 13 Anoniem, Kraal van gebedssnoer, ca.1500, hout, diam. 2 x 3,5 cm. Busine, Sellink, *Glorie Sint Joris*, 187, cat. 30. Detail, bew. RKa.

Afb. 14 Anoniem (Mechelen) ca. 1500-’10, notelaar, gepolychromeerd. Busine, Sellink, *Glorie Sint Joris*, 193, cat. 35. Detail bew. RKa.

Afb. 15 Arnt der Bilderschneider,

Sankt Georgsaltar in Kalkar, vervaardigd 1483-1487. Uit: *De Werd*, Woelk, Arnt der Bilderschneider, 191, WV. 2.

Detail bew. RKa.

²⁷ L. Busine, ‘De man, de draak en de dood’, in: Busine, Sellink, *Glorie Sint Joris*, 11.

²⁸ Busine, Sellink, *Glorie Sint Joris*, p. 36, afb. 22, p. 196 cat. 37, p. 187 cat. 30, p. 193 cat.nr. 35.

²⁹ De Werd, Woelk, *Arnt der Bilderschneider*, 191, WV. 2.

De vijf draken zijn bij de beeldsnijders (afb. 12-15) overeenkomstig wat betreft de omziende koppen, hun geprononceerde oren en oogkassen, en snuivende neusgaten. De draak op de kraal van het gebedssnoer (afb. 13) heeft vleugels evenals die op het schilderij (afb. 11). De tanden in de opengesperde muilen zijn bij allen min of meer ‘vierkant’ behalve op het *Georgsaltar* waar de voortanden in de bovenkaak puntig zijn maar de rest wel ‘vierkant’ is. De draken op afb. 11 en 12 hebben het paard met hun staart in de greep.

Laurent Busine merkte (bij afb. 11 hierboven) nog op: ‘De draak heeft hier het voorkomen van een mens - een lelijke mens, maar toch een mens’.³⁰ Verder is op dit detail van het schilderij ook te zien dat de draak overeenkomstig is qua uiterlijk met de andere vier: zie kop, muil, oren, ogen en oogkassen, lijf, vliezen tussen de tenen, de lange kronkelende staart tussen de achterbenen van het paard, terwijl ook hier de voorbenen van het paard op de drakenkop rusten. Er is één verschil, deze draak heeft vleugels.

De twee ‘*Drachenhunde*’ van Arnt der Bilderschneider

Bij dit vergelijkend onderzoek naar overeenkomstige prenten of voorwerpen bleken zich in het verdere oeuvre van Arnt der Bilderschneider twee ‘*Drachenhunde*’ (sic) te bevinden. Arnt maakte ze, samen met ander beeldsnijwerk, voor het koorgestoelte van de toenmalige *Minoritenkirche St. Maria Empfängnis* in Kleef (afb. 16). Vooralsnog zijn ze uniek. Een ingesneden inscriptie dateert het gestoelte op 1474, in de tijd van hertog Johan I van Kleef.³¹

Afb. 16 Arnt der Bilderschneider, 1474, eikenhout, zijaanzicht van twee ‘*Drachenhunde*’ (sic) op het Koorgestoelte van de Katholische Pfarrkirche (vh Minoritenkirche) St. Maria Empfängnis in Kleef. Foto De Werd, Woelk, p. 146, detail en bew. RKa. Zie ook afb. 17.

De koppen met hun geopende bekken, zichtbare ‘rechte’ tanden, geprononceerd rugwervels, oren, oogkassen, grote ogen en ‘snuivende’ grote neusgaten zijn frappant in vergelijking met ‘onze’ gesignaleerde draken. Zelfs zijn er vliezen tussen de tenen van hun voorpoten. Het enige

³⁰ Busine, Sellink, *Glorie Sint Joris*, 36, afb. 22, Anoniem, Duitsland, 15de eeuw, Parijs *Musée du Louvre*, inv.nr. 2381. De draak is overeenkomstig, paard en ridder zijn echter sterk afwijkend.

³¹ De Werd, Woelk, *Arnt der Bilderschneider*, p.p. 138, 139, 140, 146, afb. 143, 144, 154 (p. 138, afb. 143, ‘*Drachenhunde*’ sic) en p. 190, WV 1.

Afb. 17 Arnt der Bilderschneider, 1474, 'Drachenhunde', vooraanzicht ten halve van afb. 16.

dat feitelijk ontbreekt in de vergelijking is hun staart. Het leidt tot de gedachte dat deze *Drachenhunde* de voorbeelden of 'artistieke ouders' zouden kunnen zijn van de vijf gevonden draken, plus de draak van de Jacobakraag in het bijzonder. Er valt op zijn minst artistieke en culturele verwantschap te signaleren. De datering van de vijf draken, inclusief die van de Jacobakraag, zou door deze *Drachenhunde* dan in of na 1474 tot ca. 1500 liggen.

Verwantschappen via Johan I van Kleef en Maria van Bourgondië ?

Arnt der Bilderschneider werkte in Zwolle en in Kalkar. Hij overleed Kerst 1491.³² Hij werkte van vóór 1460 tot zijn dood in 1491, onder meer voor hertog Johan I van Kleef (1448-1481), die waarschijnlijk de stichter was van de kerk met het Koorgestoelte van de '*Drachenhunde*'. Johan's moeder was Maria van Bourgondië (Dijon 1393 - Kalkar 1466), gravin en hertogin van Kleef. Zijn grootvader maternel was Jan 'zonder Vrees', hertog van Bourgondië, graaf van Vlaanderen en Artesië (Dijon 1371-vermoord Montereau Fault Yonne 1419).³³ Hertog Johan I van Kleef was dus een

volle neef van Karel de Stoute, hertog van Bourgondië. Johan I van Kleef was ook Gulden Vliesridder, van welke Orde Karel de Stoute de souverain was.³⁴ Deze familiebanden, of maagschapsbanden,³⁵ maken culturele verbanden in dezelfde periode tussen Dijon, Kleef, Kalkar en Brussel (de noordelijke residentie van de Bourgondische hertogen) in de Noordelijke Nederlanden zichtbaar. Arnt Bilderschneider was ook cultureel met 'Brussel' verbonden. Er zijn aanwijzingen dat hij daar zijn vak als *Bilderschneider* geleerd heeft. Hij werkte niet alleen als beeldhouwer maar maakte ook modellen voor zilversmeden en bronsgieters.³⁶

Artistieke verwantschappen via Martin Schongauer ?

Tilman Riemenschneider (Heiligenstadt ca. 1460 - Würzburg 1531) de beeldhouwer, zie afb. 9 rechts en afb. 12, was de zoon van een muntmeester welk beroep nauw gliërd is aan goud- en zilversmeden. Hij vestigde zich in 1483 in Würzburg en woonde en werkte daar tot zijn dood. Hij werd er lid van het Sint Lucasgilde van schilders, beeldhouwers en glazeniers, en werd een veelgevraagde en gerespecteerde kunstenaar. In 1485 trouwde hij met Anna Schmidt, de weduwe van een goudsmid. Daarna ontving hij zijn 'meesterbrief'. Ook het werk van Martin Schongauer (leefde ca 1435-1491) diende hem -en anderen- vaak tot voorbeeld.³⁷ Dat het oeuvre van Riemenschneider bekend zou zijn geraakt onder goud- en zilversmeden is dus niet verwonderlijk door zijn afkomst en zijn huwelijk.

³² De Werd, Woelk, *Arnt der Bilderschneider*, 25.

³³ E. de Maesschalck, *De Bourgondische vorsten 1315-1530* (2; Leuven 2009) 79-104; B. van Loo, *De Bourgondiërs. Aartsvaders van de Lage Landen* (9; Amsterdam 2019) passim, i.h.b. 575; Jan zonder Vrees: [https://nl.wikipedia.org/wiki/Jan_zonder_Vrees_\(hertog\)#Biografie](https://nl.wikipedia.org/wiki/Jan_zonder_Vrees_(hertog)#Biografie).

³⁴ H. Fillitz, *Trésors de la Toison d'Or* (Bruxelles, Palais des Beaux-Arts, catalogus tentoonstelling 1987) 54, 55, 207; F. de Gruben, *Les chapitres de la Toison d'or a l'époque bourguignonne (1430-1477)* (Leuven 1997) Google Books (ger. 23 apr 2019); De Maesschalck, *Bourgondische vorsten*, 155-182.

³⁵ Maagschap: familiebanden van verwanten en aanverwanten.

³⁶ De Werd, Woelk, *Arnt der Bilderschneider*, 80, afb. 79.

³⁷ Busine, Sellink, *Glorie Sint Joris*, 130, 197; https://nl.wikipedia.org/wiki/Tilman_Riemenschneider.

Conclusie: de Jacobakraag is zeer waarschijnlijk gemaakt tussen ca. 1474 tot ca. 1490

De vraag was of de voorstelling op de hoofdschakel van ‘Sint Joris en de draak’ misschien een nauwkeuriger datering van de Jacobakraag dichterbij kon brengen dan ‘tweede helft 15de eeuw’. Tabel 1 biedt een overzicht van de boven geconcludeerde mogelijke dateringen van de onderzochte onderdelen helm, helmteken, kromzwaard, prinses en schaap, ondergrond, paard en ruiter, de draak en de auteurs die als mogelijke inspiratiebronnen voor de opdrachtgever of de maker van de Jacobakraag kunnen hebben gediend. De introductie en het einde van de *Schaller*, de schepping van de ‘*Drachenhunde*’ en de voorbeeldprent van Meester FVB, zijn daarbij de belangrijkste richtinggevers. Bij elkaar leidt het met enige voorzichtigheid tot een nauwkeuriger datering voor de Jacobakraag: gemaakt tussen ‘circa 1474 tot circa 1490’.

Deze datering helpt zeker bij vragen die nog overblijven: ‘voor wie in wiens opdracht?’

Onderdeel	Referentie, voorbeeld(-prent)	Datering
helm klik hier	Schaller met Bart (afb. 4)	innovatie omstreeks 1470, tot ca. 1490
helmteken	vijf hanenveren (afb. 5) klik hier	?
kromzwaard klik hier	(afb. 5) Rijksmuseum Amsterdam Georgsaltar Kalkar (1483-'87) Busine, Sellink, Glorie St. Joris	komt (zelden) voor in 1470-1487 en in 17de eeuw
prinses en schaap klik hier	Martin Schongauer, p. 6 Voorbeeldprent Meester FVB, 1475-1500 (afb. 7)	circa 1475-1487
grond	(afb. 8, 10) ? klik hier	?
ruiter en paard klik hier	(afb. 9, 12, 15) Tilman Riemenschneider, Arnt Bilderschneider	ca 1460-ca 1490
draak klik hier	(afb. 16, 17) ‘ <i>Drachenhunde</i> ’ van Arnt Bilderschneider	1474 en later

Tabel 1, Onderdelen, de referentie en de daardoor mogelijke dateringen.

Colofon 2024

De *Zilver Histograaf Schoonhoven* is een digitaal historisch periodiek over ‘de geschiedenis van de 1000 Meesters die het deden en doen, hun werk en hun stad.’ Afleveringen verschijnen regelmatig, in *open access*, via de gelijknamige website www.ZilverHistograaf.nl.

De **Zilver Histograaf Schoonhoven** verschijnt onder auspiciën van het *Schoonhovens Goud- en Zilversmidsgilde Sint Eloy*. Het verschijnt in *open access*, gratis toegankelijk voor iedereen, op het *worldwide web*. De website biedt de afleveringen aan. Er is tevens een ‘Zilver Schatkamer’ of *repository* waarin elders reeds verschenen publicaties over de geschiedenis van Schoonhoven als Zilverstad bijeen gebracht zijn.

Abonneren is gratis. Opgeven, wijzigingen en afzeggen kan/moet men zelf doen op de website van de Zilver Histograaf Schoonhoven, www.zilverhistograaf.nl

Gedrukte exemplaren van de kwartaaluitgaven zijn te koop bij het *Nederlands Zilvermuseum Schoonhoven en Bruna Schoonhoven*. De prijs (2024) bedraagt € 7,95.

Abonnees worden per email geïnformeerd over het verschijnen van nieuwe afleveringen. De Zilver Histograaf Schoonhoven wordt, desgewenst, gratis digitaal aangeboden aan de leden van geïnteresseerde historische verenigingen, geïnteresseerde ‘vrienden van’ de diverse Nederlandse musea met een edelmetaalcollectie.

Publicaties: Aangeboden artikelen worden *peer reviewed* door de (gast-) redacteurs. Het auteursrecht blijft berusten bij de auteurs.

Artikelen en/of kopij kunnen worden aangeboden bij het secretariaat van de redactie: redactie@zilverhistograaf.nl. Alle bijbehorende afbeeldingen die niet gemaakt zijn door de auteur, dienen vrij van rechten aangeboden te worden. De Zilver Histograaf Schoonhoven, i.c. de Stichting HEK, aanvaardt in deze geen enkele aansprakelijkheid.

Richtlijnen voor auteurs: www.ZilverHistograaf.nl/richtlijnauteurs.

Redactie

Rene Kappers, hoofdredacteur

Loek van der Kolk, redactiesecretaris

Gemke Jager, redactielid

Cristel Stolk, redactielid

Ferry Mol, redactielid

Rogier de Groot, webmaster

Lucinda Timmermans, gastredacteur, Hoofdschakel Jacobakraag

rene.kappers@live.nl

redactie@zilverhistograaf.nl

info@gemkejager.nl

c.stolk@samh.nl

ferrymol4@gmail.com

rogier@roaxdesign.com

l.timmermans@zilvermuseum.nl

Vormgeving: Roax Design, Schoonhoven

Covers: Ton van Velsen, Bussum, en Rogier de Groot, Roax Schoonhoven

ISSN: 2772-4867

De Stichting HEK, Historische Encyclopedie Krimpenerwaard, is de rechtspersoon die de uitgever is van de *Zilver Histograaf Schoonhoven*.

Bestuur Stichting HEK

Han Goutier, voorzitter

Gemke Jager, secretaris-penningmeester

Rene Kappers, lid

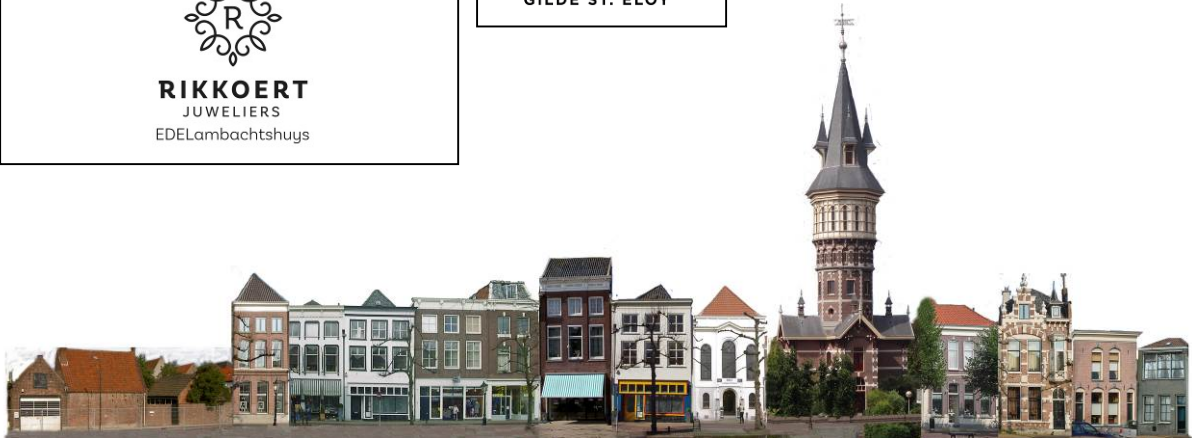
info@nederlandje.nl

info@gemkejager.nl

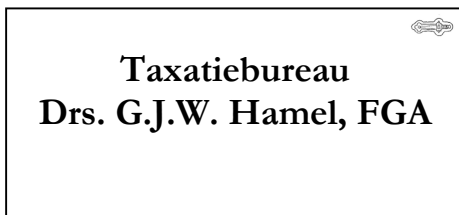
rene.kappers@live.nl

Dank aan onze sponsors van 2024
 'Zilverstad: dat onderscheidt ons van de rest'

Panorama van de Zilverstad *

*Panorama van de Zilverstad, adressen v.l.n.r. Havenstraat 49, 47a, Haven 69, Haven 64, 66, 68, 70, 54, 66, 13, Bij de Watertoren, Haven 7, 61, Nes 22, Scheepmakershaven 30. Werkplaats/huis van: Zilverfabriek A. Mesker & Zn, Zilverfabriek P. van Oostrom & Zn, Pieter van Sonsbeek, Artis Causa (Huub Rogier, Gabri Schumacher)/Jan Ariensz, Willem Littel Wmz, Gillis Grevink, Jacob Kooiman AGz/Andries Graves Kooiman, Adrianus Kuijlenburg Jz, Rikkoert Edelambachtshuys, Paul de Vries/Wouter van Balen/Titiaan de Geer, Juwelier Rikkoert, Jacob G.J. Niekerk, F. Edeling, H.C. Daudt. Foto's en Collage RKA.